

REGULAMIN

otwierania i utrzymywania żydowskich szkół wyznaniowych (chederów i in.) w guberniach Kraju Nadwiślańskiego¹

1. Osoby, które chcą otworzyć szkoły żydowskie i uczyć w nich języka żydowskiego i zasad wiary, muszą otrzymać zezwolenia od Dyrektora Warszawskiego Okręgu Szkolnego. W tym celu mają obowiązek zwracać się z podaniami, odpowiednio opłaconymi zatwierdzoną opłatą skarbową, do Naczelnika odpowiedniej Dyrekcji Szkolnej.

2. Do podania powinny być dołączone:

a) zaświadczenie od zatwierdzonego przez władze guberni rabina o znajomości zagadnień wiary żydowskiej oraz języka żydowskiego na poziomie wystarczającym do wykładania, zgodnie z załączonym formularzem.

b) zaświadczenie, zgodnie z załączonym formularzem, od miejskiego Policmajstra, tam, gdzie istnieje takie stanowisko, lub od miejscowego Naczelnika powiatu o tym, że petent nie znajduje się pod sądem, śledztwem i jest osobą godną zaufania. W tymże zaświadczeniu musi być zawarty opis wyglądu osoby, której zaświadczenie dotyczy.

c) protokół komisji o uznaniu pomieszczenia wyznaczonego na cheder za odpowiednie i spełniające wymogi sanitarne oraz higieniczne, zgodnie z osobnymi wytycznymi na ten temat.

d) zobowiązanie do obowiązkowej nauki w chederze języka rosyjskiego, przy czym: 1) albo musi być wymieniona osoba zaproszona do nauczania języka rosyjskiego, mająca prawo do wykładania; 2) albo musi być wymieniona taka osoba, zaproszona do nauczania języka rosyjskiego, której, po poświadczeniu znajomości języka rosyjskiego, naczelnik dyrekcji pozwolił na naukę w konkretnych (jednym lub kilku) chederach, przy czym w obydwu wypadkach (1 i 2) musi być zaznaczone, że w przypadku odejścia takiej osoby ten, kto prowadzi cheder, musi znaleźć inną taką osobę nie później niż za dwa tygodnie; 3) albo musi być zaznaczone, że uczyć języka rosyjskiego będzie sam prowadzący cheder, o ile ma zaświadczenie o prawie do wykładania i otrzymał na to, po sprawdzeniu jego znajomości języka rosyjskiego, pozwolenie od Naczelnika dyrekcji; 4) albo, w ostateczności, musi być zaznaczone, że dzieci będą wysyłane do nauki języka rosyjskiego do (jednej lub kilku) sąsiednich szkół, za opłatą, po uzgodnieniu z nauczycielem, o ile Naczelnik dyrekcji zaakceptuje taką możliwość.

---

¹ Archiwum Państwowe w Lublinie, Akta Miasta Lublina, sygn. 35/22/0/5.3.16/5842, *Дѣло люблинскаго городского магистрата. Дѣлопроизводство III. Относительно правилъ содержанія еврейскихъ школь «Хедеровъ»*, przeł. Volodymyr Dyshlevuk, Jędrzej Piekara. Regulamin ten obowiązywał w żydowskich szkołach począwszy od 1 września 1888 roku.

W tym ostatnim przypadku musi być załączona pisemna zgoda nauczyciela owej szkoły na naukę języka rosyjskiego uczniów chederów nie mniej niż 2 godziny w dniu szkolnym w czasie popołudniowym, wolnym od jego bezpośrednich zajęć w szkole.

e) zatwierdzony prawem skarbowym znaczek skarbowy na poświadczeniu do prawa prowadzenia chederu.

Uwaga. Za załączniki do prośby musi być uiszczona opłata skarbową na podstawie prawa skarbowego.

3. Zaświadczenie o prawie do prowadzenia chederu jest wydawane przez Dyrektora Warszawskiego Okręgu Szkolnego po przedstawieniu wniosku przez Naczelnika Dyrekcji, na podstawie NAJWYŻEJ ZATWIERDZONEJ 18 stycznia 1841 r. ustawy o prywatnych placówkach oświatowych, guwernerach i nauczycielach domowych w Królestwie Polskim, a również NAJWYŻSZEGO rozporządzenia z 26 października 1842 r. oraz niniejszych reguł.

4. W zaświadczeniu zaznacza się miejscowość (miasto, osadę lub wieś, ulicę i dom), gdzie ma mieścić się szkoła oraz jej największą możliwą liczbą uczniów. W przypadku zamknięcia chederu owo zaświadczenie jest odbierane i wysyłane przez Naczelnika dyrekcji Dyrektorowi Okręgu do zniszczenia.

5. Zmiana pomieszczenia chederu może odbyć się tylko za pozwoleniem Naczelnika Dyrekcji Szkolnej i po okazaniu odpowiedniego protokołu o odpowiedniości nowego pomieszczenia dla szkoły. Naczelnik Dyrekcji zezwala na prowadzenie chederu poprzez wpis na zaświadczeniu.

6. Przy wejściu do domu, w którym znajduje się cheder, musi znajdować się szyld w języku rosyjskim, z napisem „cheder danej osoby” (imię i nazwisko).

7. Sala szkolna nie może być pokojem mieszkalnym, w ogóle w sali nie może znajdować się nic oprócz mebli szkolnych oraz przyborów szkolnych. W widocznym miejscu muszą być wywieszane: portret WŁADCY IMPERATORA, zaświadczenie o prawie do prowadzenia chederu, lista wszystkich uczniów oraz codzienny rozkład zajęć.

8. W ciągu miesiąca od otrzymania zaświadczenia chedery muszą zostać wyposażone w niezbędne meble szkolne. Szkolne ławki mają być tak ustawione, w miarę możliwości, żeby światło dzienne nie świeciło uczniom wprost w oczy, lecz padało od lewej strony.

9. Nauka nie odbywa się w Wysoce Uroczyste dni Carskie [koronacja, intronizacja, urodziny oraz imieniny cara, a także jego matki, jego żony, następcy tronu i żony następcy tronu – przyp. tłum.], kiedy uczniowie, wraz z prowadzącymi chedery, są zobligowani do obecności na nabożeństwie w synagogach lub domach modlitwy.

10. Dzieci, uczęszczające do chederu, powinny być w wieku nie młodszym niż 6 lat i obowiązkowo muszą uczyć się języka rosyjskiego (w tym rozmownego) codziennie, we wszystkie dni, kiedy się uczą, przez dwie godziny, na podstawie NAJWYŻSZEGO rozporządzenia z 2 grudnia

1871 r., i wedle życzenia innych przedmiotów. Nauka wszystkich przedmiotów, oprócz wiary żydowskiej i języka żydowskiego, na podstawie NAJWYŻSZEGO rozporządzenia z 5 marca 1885 r., ma odbywać się w języku rosyjskim.

Uwaga do §10. W zakresie nauki języka rosyjskiego oraz innych przedmiotów prowadzący chedery całkowicie podlegają rozporządzeniom szkolnej dyrekcji. Prowadzący chedery sami mają stopniowo przyswajać książkowy i rozmowny język rosyjski, na co zostanie im w przyszłości wyznaczony odpowiedni termin.

11. Nauka wiary żydowskiej i języka żydowskiego musi odbywać się z podręczników, zaakceptowanych przez cenzurę, a nauka pozostałych przedmiotów – z podręczników zatwierdzonych przez Ministerstwo Oświaty i wskazanych przez Naczelnika dyrekcji szkolnej.

12. Podczas nauki melamedzi muszą zachowywać się wobec dzieci łagodnie i bez stosowania kar cielesnych, muszą przyuczać dzieci do porządku, grzeczności i schludności, obserwować ich zachowanie zarówno w szkole, jak i poza nią, i w miarę możliwości zachęcać do używania w rozmowach języka rosyjskiego.

13. W każdym chederze, Talmud-Torze itd. musi znajdować się dziennik lekcyjny, według wzorca istniejącego we wszystkich szkołach początkowych, oraz księga rewizyjna, według zatwierdzonej ogólnej formy. Do ostatniej wpisują uwagi osoby, odwiedzający chedery w celu ich inspekcji lub rewizji.

14. Corocznie, według decyzji Naczelnika dyrekcji, musi odbywać się sprawdzenie znajomości języka rosyjskiego wśród uczniów.

15. Melamedzi wykryci na nieprzestrzeganiu niniejszych reguł i rozporządzeń tracą prawo do prowadzenia chederu, przy czym po poinformowaniu o tym władz Okręgu odbiera im się zaświadczenie, pozwalające na prowadzenie chederu.

16. Osoby, które samowolnie otwierają chedery oraz inne szkoły żydowskie bez wymaganego zaświadczenia, a także zapraszają nauczycieli do nauki języka rosyjskiego i innych przedmiotów, którzy nie mają zaświadczenia o tytule nauczycielskim, lub tych, którzy nie otrzymali na to pozwolenia Naczelnika dyrekcji, a także osoby, które wykładają w chederach oraz innych szkołach żydowskich język rosyjski i inne przedmioty nie mając stosownych zaświadczeń lub nie otrzymali stosownego pozwolenia Naczelnika dyrekcji – podlegają karze na podstawie NAJWYŻSZEGO rozporządzenia z 26 października 1842 r.

17. Rozpatrując podania o pozwolenie na otwieranie chederów Naczelniczy dyrekcji są zobowiązani do dopilnowania tego, żeby w danej miejscowości nie było więcej niż 5 chederów na 1000 żydowskich mieszkańców obojgu płci.

REGULAMIN

udzielania zaświadczeń o przydatności pomieszczeń dla żydowskich chederów oraz innych żydowskich szkół

1) Do otwarcia chederu wymagana jest inspekcja pomieszczenia, przeznaczonego na cheder, przez komisję, która w miastach ma składać się z prezydenta, burmistrza lub wójta gminy, naczelnika straży ziemskiej lub starszego strażnika i powiatowego lekarza lub architekta, w pozostałych miejscowościach z nauczyciela miejscowej szkoły i strażnika ziemskiego.

Wymienione osoby po otrzymaniu ustnego zgłoszenia od melameda, który chce otworzyć cheder, na miejscu decydują o tym, czy pomieszczenie się do tego nadaje.

2) Przy podjęciu takiej decyzji bierze się pod uwagę następujące, potrzebne do uznania pomieszczenia za spełniające wymagania, okoliczności:

a) do nauczania wymagany jest osobny, przestronny, czysty, jasny pokój z drewnianą podłogą.

b) objętość klasy musi być nie mniejsza niż 3 sążni sześciennych. Owa objętość warunkuje liczbę uczniów, która może się uczyć bez szkody dla ich zdrowia, przy czym nie może być mniej niż 1 sążeń sześcienny na 4 uczniów.

c) powierzchnia świetlna okien (szyb) musi wynosić nie mniej niż 1/10 od powierzchni podłogi.

d) w oknach muszą być lufciki do oczyszczania powietrza.

e) pomieszczenie musi być ogrzewane, wystarczająco suche i nie niszczące.

f) wejście do pomieszczenia ma być wygodne i bezpieczne, w szczególności jeżeli szkoła znajduje się nie na dolnej kondygnacji.

3) Po wpisaniu zastanych w trakcie inspekcji danych do protokołu Komisja, w razie uznania pomieszczenia za nadające się na szkołę, wydaje petentowi zaświadczenie z odpowiednim podpisem i z pieczęcią.

4) Kopia protokołu zostaje w miejscowym urzędzie miasta lub gminy do wglądu przy potrzebie.

ZAŚWIADCZENIE

Mieszkańcowi ..... zezwala się na otworzenie i prowadzenie, na podstawie Najwyżej zatwierdzonej 18 stycznia 1841 r. ustawy o prywatnych placówkach oświatowych, guwernerach i nauczycielach domowych w Królestwie Polskim, w ..... cheder i prowadzić w nim naukę wiary żydowskiej i języka żydowskiego, z tym: 1) że uczniowie chederu na podstawie Najwyżej zatwierdzonego 2 grudnia 1871 r. rozporządzenia Komitetu Ministrów koniecznie muszą się uczyć języka rosyjskiego, oraz 2) że przedmioty, z wyjątkiem wiary żydowskiej i języka żydowskiego, muszą być wykładane w języku rosyjskim na podstawie Najwyższego rozporządzenia z 5 marca 1885 r.

Liczba uczniów w tym chederze nie może przewyższać .....

Niniejsze zaświadczenie pozwala na prowadzenie chederu we wspomnianej wyżej miejscowości i budynku. Do prowadzenia chederu w innym pomieszczeniu na niniejszym zaświadczeniu wymagana jest zgoda Naczelnika dyrekcji.

Niniejsze zaświadczenie ma znajdować się w chederze na widocznym miejscu w klasie.

Opłata skarbową została uiszczona.

miasto Warszawa ..... 188... roku

Dyrektor okręgu.....

pieczętka

Kierownik kancelarii.....

Rysy osoby, której owo zaświadczenie zostało wydane:

lat od urodzenia ...

wzrost ...

twarz ...

włosy ...

oczy ...

nos ...

usta ...

podbródek ...

broda i wąsy ...

rysy szczególne ...

ZAŚWIADCZENIE

Zostało wydane mieszkańcowi ..... który chce prowadzić cheder, zaświadczające o tym, że ..... nie znajduje się pod sądem i śledztwem i w ogóle jest godny zaufania.

Miasto ..... 188 ... roku

Policmajster miasta .....

lub

Naczelnik powiatu .....

Rysy osoby, której owo zaświadczenie zostało wydane:

lat od urodzenia ...

wzrost ...

twarz ...

włosy ...

oczy ...

nos ...

usta ...

podbródek ...

broda i wąsy ...

rysy szczególne ...

ZAŚWIADCZENIE

Zostało wydane mieszkańcowi ..... poświadczające
znajomość zagadnień wiary żydowskiej oraz języka żydowskiego na poziomie, wystarczającym do
wykładania.

Miasto ..... 188 ... roku

Rabin.....

pieczętka